

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרסד

ערב שבת-קודש
פרשת שמיני
כ"ה בניסן ה'תשס"ז

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

ויקחו בני אהרון נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטורת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא ציווה אותם (יב)

עבודת הקטורת היא התקשרות והתחברות, כמו "בחד קטירא אתקטרנא". המשמעות הפנימית של העלאת קטורת על מזבח הפנימי היא - גילוי התקשרותה של פנימיות הנפש לקב"ה. עבודה זו היא בבחינת "אש זרה" - שכן התגלותה של פנימיות הנפש 'זרה' לעבודה הרגילה של האדם, שהיא בדרך-כלל בחיצוניות הנפש בלבד.

ועד כדי כך, שזו עבודה "אשר לא ציווה אותם" - זו עבודה שאי-אפשר לצוות עליה את האדם, אלא האדם מגיע אליה מעצמו. ובדוגמת פתגמו המפורסם של רבי לוי-יצחק מברדיטשוב בקשר ליום-הכיפורים, שביום קדוש זה היינו צמים גם ללא ציווי מפורש לצום, שכן "מי רוצה לאכול".

(ליקוטי שיחות כרך לב עמ' 98)

ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם (יב)

היום השמיני לחנוכת המשכן (שבו מתו נדב ואביהו) שייך לחנוכה, שכן מלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו, אלא שחנוכת המשכן נדחתה עד א' בניסן (ולכן קוראים בחנוכה את פרשת הנשיאים, פרשת חנוכת המשכן).

והרי רמז לחנוכת המשכן במילה 'חנוכה':

ח - יום שמיני למילואים, נו - בגימטרייה נד"ב (56), כה - בגימטרייה אביהו"א (25).

רמז שביום השמיני למילואים נסתלקו נדב ואביהוא.

(ליקוטי לוי-יצחק לזוהר ב עמ' רסח)

ותצא אש מלפני ה' (יב)

שתווי יין נכנסו למקדש, תדע: שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתווי יין למקדש. כמשל למלך שהיה לו בן בית וכו' (רש"י)

אם האיסור על כניסתם של שתווי יין למקדש טרם ניתן, מדוע נענשו על כך נדב ואביהוא?

רש"י מרמז לתשובה בלשונו הטהור - "משל למלך שהיה לו בן בית". נדב ואביהוא, שהיו בבחינת "בני בית" כביכול אצל הקב"ה, היו צריכים להבין מעצמם שאין זה כבודו של מקום להיכנס למקדש שתווי יין.

(ליקוטי שיחות כרך יב עמ' 52)

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעיהו ע"ה דייטש

פרשת שמיני

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל (ט,א)

וצריך להבין: הלוא אהרן ובניו היו באוהל מועד עוד קודם לכן, כדרכיב בסוף הפרשה הקודמת, "ומפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים" – מדוע אפוא הוצרך משה לקרוא להם? ועוד, לאיזה צורך קרא משה גם לזקני ישראל, והלוא לא מצינו (כאן) שדיבר אליהם? ביאור העניין:

"יום" – רומז לאור וגילוי, כנאמר (בראשית א) "ויקרא אלוקים לאור יום".
 "שמיני" – רומז לספירת הבינה (הספירה השמינית, מלמטה למעלה, מספירת היסוד).
 "קרא" – פירושו גם המשכה והשפעה, כדרכיב (ישעיהו ו), "וקרא זה אל זה", ותרגומו, "ומקבלין דין מן דין".

"ביום השמיני קרא משה" – משה רבינו המשיך את הגילוי דספירת הבינה, "לאהרן ולבניו ולזקני ישראל" – ועל-ידם נמשך גילוי זה לכל ישראל.

(ספר-המאמרים תש"ה, עמ' 167)

עגל בן בקר לחטאת (ט,ב)

להודיע שמכפר לו הקב"ה על-ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה (רש"י)

נשאלת השאלה: הלוא בימי המילואים כבר הקריב אהרן קרבן לכפר על חטא העגל (תצווה כט, וברש"י שם) ואם-כן מדוע הוצרך לקרבן נוסף?

בספר התניא (איגרת-התשובה פרק ד) מבואר שבכפרה יש שני עניינים: א) כפרת העוון, ב) שיהיה החוטא מרוצה וחביב לפני הקב"ה כקודם החטא (וכמו אדם שחטא כנגד המלך, שגם לאחר שפייס את המלך והמלך כבר מחל לו, שולח הוא דורון למלך כדי להיות מרוצה וחביב לפניו כמו קודם החטא).

ולפי זה, הקרבן שהקריב אהרן בימי המילואים השיג כפרה וסליחה (לנפש האדם), ואילו הקרבן שהקריב ביום השמיני היה בגדר 'דורון' (נחת-רוח לה' יתברך).

זה גם הדיוק "להודיע שמכפר לו הקב"ה": התורה מודיעה את חיבתו של אהרן, שחזר להיות "מרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם החטא".

(ליקוטי-שיחות, כרך כב, עמ' 19)

ויבא משה ואהרן אל אוהל מועד (ט,בג)

למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטורת (רש"י)

"קטורת" – עניינה "בחד קטירא אתקטרינא", דהיינו קישור וייחוד.

"ללמדו על מעשה הקטורת" – נמצא שמשה לימד את אהרן כיצד להתקשר עם הקב"ה בתכלית הדבקות והייחוד. ואף שאהרן כבר הקריב את קרבנות היום, שבאמצעותם בוודאי זכה לקרבת אלוקים ("קרבן" מלשון קירוב), בכל זאת צמאה נפשו להתקשרות ולדבקות העליונה של בחינת 'קטורת'.

(משיחת שבת-קודש פרשת שמיני ה'תש"מ)

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ה בניסן ה'תשס"ז – ב' באייר ה'תשס"ז

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ה בניסן	הלכות גניבה פרק ז-ט.	הלי יבוס וחליצה פרק ה.	מליית רמו. רמג.
ש"ק	כ"ו בניסן	הלכות גזילה ואבידה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ו.	מליית רמה.
א'	כ"ז בניסן	פרק ד-ו.	פרק ז.	מליית רמוז.
ב'	כ"ח בניסן	פרק ז-ט.	פרק ח.	מליית רסה.
ג'	כ"ט בניסן	פרק י-יב.	הלי נערה בתולה.. בפרקים אלו. פרק א.	מליית רסו.
ד'	ל' בניסן	פרק יג-טו.	פרק ב.	מ"ע קצד.
ה'	א' באייר	פרק טו-יח.	פרק ג.	מליית רסט. מ"ע רד.
ו'	ב' באייר	הלכות חובל ומויק.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	הלי סוטה.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע רלו.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ותפילין	זמני ציצית	זריחת חמה	זמן ק"ש	צוות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120' לפני הזריחה	72' לפני הזריחה								
ו', כ"ה בניסן	4:10	5:02	5:24	6:20	9:27	12:42	1:14	7:07.4	7:32	
ש"ק, כ"ו בניסן	4:08	5:00	5:23	6:19	9:26	12:42	1:14	7:08.1	7:33	
א', כ"ז בניסן	4:07	4:59	5:22	6:18	9:26	12:41	1:14	7:08.8	7:33	
ב', כ"ח בניסן	4:05	4:57	5:20	6:17	9:25	12:41	1:13	7:09.5	7:34	
ג', כ"ט בניסן	4:03	4:56	5:19	6:16	9:24	12:41	1:13	7:10.2	7:35	
ד', ל' בניסן	4:02	4:55	5:18	6:15	9:24	12:41	1:13	7:10.9	7:36	
ה', א' באייר	4:00	4:53	5:16	6:14	9:23	12:40	1:13	7:11.6	7:36	
ו', ב' באייר	3:59	4:52	5:15	6:12	9:22	12:40	1:13	7:12.3	7:37	

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י-שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש
שמיני	6:31	7:45	6:46	7:47	6:38	7:47	6:48	7:46
תז"מ	6:36	7:50	6:51	7:52	6:43	7:53	6:53	7:52

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: שניאור זלמן רודרמן • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרנוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

בחודש אייר צריכה להיות עבודה 'פשוטה' דווקא

שמחתו של דוד המלך מחוץ לעיר היה בה 'מבוקש' ולכן הייתה מוגבלת, אבל בתוך העיר היא הייתה באופן ד'מפוז ומכרכר', בלי 'מבוקש' ולמעלה מכל הגבלה • עבודתו של שאול המלך, שלא רצה להחרים לגמרי את עמלק, הייתה על-פי טעם ודעת ולכן הפסיד את המלוכה לדוד שעבודתו הייתה למעלה מטעם ודעת • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

מה הקדים "אשר בחר בי מאביך"? הלא היה לו רק לכאר את הסיבה לשמחתו.

ב. בעניין "אפור בד" כתב הרמב"ם⁶ שאין זה אחד משמונה בגדי כהונה, שהרי האפור של בגדי כהונה לא נעשה מבד - פשתן - בלבד, אלא גם מ"תכלת" וארגמן גוי"⁸. ומביא ראיה לזה - "שהרי שמואל הנביא⁹ לוי היה ונאמר בו¹⁰ נער חגור אפור בד". ומסיים הרמב"ם: "אלא אפור זה היו חוגרים

א. בהפסרת¹ פרשתנו² מסופר אודות העברת ארון האלוקים על-ידי דוד המלך מבית עובד ארום הגתי לעיר דוד. בדרכם - מסופר בכתוב³ - "ורוד מכרכר בכל עוז לפני ה' ורוד חגור אפור בד". ובהגיעם לעיר דוד - נאמר⁴ הלשון "המלך דוד מפוז ומכרכר לפני ה'".

וצריך להבין הרמז בהשינויים בלשון הכתוב בין חוץ לעיר לבין עיר דוד: (א) תחילה נזכר "ורוד חגור אפור בד", ובעיר דוד לא נזכר. (ב) תחילה נאמר רק "מכרכר", ובעיר דוד - "מפוז ומכרכר". גם צריך להבין המסופר לאחרי זה, שכשראתה מיכל בת שאול ש"המלך דוד מפוז ומכרכר" - לעגה לו על כך, וענה לה דוד: "לפני ה' אשר בחר בי מאביך גוי" ונקלותי עוד מזאת גוי"⁵ - לשם

1 שיחה זו (עד סוס"ו) הוגהה על-ידי כ"ק אדמו"ר (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"א עמ' 228 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

2 שמואל"ב ו,א ואילך.

3 שם, יד.

4 שם, טז.

5 שם, כא-כב.

6 סוף הל' כלי המקדש. נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"א עמ' 156 ואילך.

7 תצוה כה,ו.

8 ועד ש"חוטין כפול עשרים ושמונה" (פרש"י עה"פ, מיומא עב,א) - מהנחה בלתי מוגה.

9 הטעם שלא הביא הרמב"ם ראיה מדוד שלא היה משבט לוי כלל, דלכאורה היא ראיה אלימתא יותר - נתבאר בהשיחה בארוכה". ואכ"מ.

(* וממילא לא היתה לו כל שייכות לזה, מה שאירכין שמואל שהיה לוי היתה לו שייכות כלשהי לקודשים (מהנחה בלתי מוגה).

(**) לקמן סי"ב. וראה גם לקו"ש שם עמ' 851.

יום רביעי

ל' בניסן, א' דראש-חודש אייר

ורבים ממנהגי ערב ראש-חודש וראש-חודש רוכזו בגליליונות קודמים].

מי שטרם בירך את 'ברכת האילנות', יודרו לברכה היום¹⁴.

יום חמישי

א' באייר

ב' דראש-חודש.

יום שישי

ב' באייר

"תפארת שבתפארת", יום הולדת את כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, בשנת תקצ"ד¹⁵.

המועדים' ספירת-העומר, סי' לו. וראה גם 'תורת-מנחם - התועודיות' תשי"א ח"ב ס"ע 62 שכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ אמר לרבי ללמוד או לומר פרקי אבות בש"ס ויילגא [כנראה רק בגלל המפרשים, כי יש כמה שינויים בנוסח אדה"ז בפרקי אבות שבסידור מהנוסחאות האחרים, ו"חייב אדם לומר בלשון רבו" - ליקוטי-שיחות, כרך ו, עמ' 301, ועד"ז בשער-הכולל פ"ל ס"ג. וכמדומני שלא מצאתיו לע"ע נעתק ב'ביאורים לפרקי אבות'] "אבל לא באריכות". וכן מסופר ברשימות, חוברת קמג, עמ' 10, שהורה כן כ"ק אדמו"ר מהורש"ב לאדמו"ר מהוריי"צ. ושם בחוברת ה', עמ' 28, מסופר שאדמו"ר מהורש"ב היה לומד פרקי-אבות בשבתות הקייץ - לפעמים ב' גוי" משניות בכל שבת, ולכן נמשך אצלו לימוד זה כל הקיץ (ראה 'אוצר' עמ' רמת. ועיי"ש בנושא זה ממקורות נוספים, וכן תיווך מסויים בין זה להאמור בחוברת קפב, עמ' 20, שבכלל "למדו פרק" כל שבתות הקייץ).

14 כיוון שהרבי (שערי הלכה ומנהג) או"ח ח"א סי' קיד) מדייק מלשון 'סדר ברכת הנהנין' לאדמו"ר ("פיג" סיד"ד) שרק בימי ניסן יכולים לברך.

15 תולדות חיינו ב'ספר התולדות - אדמו"ר מוהר"ש לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו (בהוצאת קה"ת, ברוקלין תש"ז, תשנ"א) ובפירוט נוסף, בספר בשם זה של הרה"ח ר"ח א"ח ש"י גליצנשטיין, בהוצאת קה"ת, כפר-חב"ד תשל"ו. וראה ברשימות' חוברת קמ, עמ' 8. קפז, עמ' 17.

למעט בזה, וצריכה להיות אצלם השתייה מיינה של תורה, שהיא פנימיות התורה.

"כל האמור לעיל הוא בנוגע לכל ימי השנה, הן בחול, הן בשבת והן ביום-טוב, וכן בנוגע לכל המקומות. רק בנוגע ליום אחד בשנה - פורים¹⁰ - איני רוצה להתערב".

במקום אחר¹¹, נדפסו שתי תשובות בעניין:

בעניין ה'היתר' שנטען כאילו ל'משפיע' מותר לשנות יותר מכפי ה'גזירה': מפיתוי היצר, כמוכן, ובמילא - אין העצה לשמוע לפיתוי (שעל-ידי-זה יתגבר עוד יותר, ובמכל-שכן שלא יניח להתוועד באיזה פיתוי אחר, או גם בלא פיתוי), אלא הפכו. ובמענה נוסף בעניין זה (הלשון אינו מדוייק): נבהלתי לשמוע, ובצנעה - גרוע מבפרהסיא.

במנחה אין אומרים 'צדקתך'.

קוראים פרק ראשון ממסכת אבות¹².

אמירת פרקי-אבות (כלשון אדמו"ר הזקן בסידורו) באה בהמשך לתפילת מנחה, שעניינה אינו לימוד, וכלשון הידוע "אני מתפלל לדעת זה התינוק", ולכן גם היא אינה בגדר לימוד כל-כך. אך כדאי ונכון ביותר שכל אחד ואחד יקבל על עצמו, שנוסף לאמירת פרקי-אבות בכל שבת משבתות הקייץ, יוסיף וילמד בעיון משנה אחת (לכל הפחות) עם הפירושים דמפרשי המשנה, כל אחד לפי ערכו¹³.

10 ראה ע"ז בהרחבה במדור 'ניצוצי רבי' בהתקשרות, גיליון תק"ב - פורים תשס"ד.

11 'תשורה' לנישואין מוויקנט-וולף, כפר-חב"ד, ל"ג בעומר תשס"ב, עמ' 52.

12 ראה בהתקשרות' גיליון רעח עמ' 17 אודות פסוקים וחלקי-פסוקים שבפרקי-אבות, שהורה הרבי שלא לאומרם (ולכאורה כן צ"ל גם באמירת הגש"פ בשבת הגדול) עם שמות ה' כמות-השם.

צ"ע מ"ט רגילים אצלנו (כ"כ גם ב'אוצר' עמ' רמד, וכן נהג הרבי) ש"א קדיש דרבנן אח"כ (ועד"ז אחר אמירת הגש"פ בשבת-הגדול, וקדישיתום אחר פסוקי הנשיאים [ראה במכתב הרבי הנדפס בסוף התהילים: "וכמש"כ הלבוש סי' קל"ב, אשר לעולם צריכים לומר קדיש לאחרי שאמרו פסוקים"] - עכ"פ צריך היה לדחות לאחריהם את הקדיש שאחרי התהילים, כמנהגנו בקדיש שאחרי שיר של יום ולדוד אורי וכו'), ובפרט שבשי"ע אדמו"ר סו"ס נד נספק שבירייתא דר' חנניה נוספה כאן כדי לומר את הקדיש.

13 ספר-השיחות תנש"א ח"ב עמ' 596, 664. הובא ב'שערי

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת-קודש פרשת שמיני

כ"ו בניסן

השכם בבוקר - אמירת תהילים בציבור. אחר-כך לומדים כשעה מאמר חסידות שיהיה מובן לכלול, ואחר-כך - התפילה!
הפטרה: "ויסוף עוד דוד... וילך כל העם איש לביתו" (שמואל-ב ו, א"ט)².
 המולד: יום שלישי, בשעה 12:45 ו-13 חלקים.
 הש"ץ נוטל בידו את ספר-התורה ומחזיקו בשעת ברכת החדש³.
 מברכים החדש: ראש-החודש אייר⁴ ביום הרביעי וביום החמישי.
 אין אומרים 'אב הרחמים'.
 לאמירת 'אשרי' - מי שאמר 'ברכת החדש מוסר הספר-תורה לאחר להחזיקו בישיבה, והציבור רשאי לשבת, וביהללו' נוטלו (הוא או אחר) בידו⁵.

(1) ספר-המנהגים, עמ' 30.

(2) ספר-המנהגים, עמ' 33. לוח כולל-חב"ד.

(3) ורק אם הוא זקן וקשה לו להחזיקו משד-זמן, ייתן לאחר להחזיקו (המקורות נסמנו ב'בירור' בנושא שנדפס ב'התקשרות' גיליון תצו עמ' 17, עיי"ש).

(4) שמו של החדש נכתב בשני יודי"ן - אייר, דווקא. ובפרט עליפי המבואר, שאייר הוא "חדש שנולדו בו זיוונני עולם", הוא ראשי תיבות סוד המרכבה שלימה - אברהם, יצחק, יעקב, רחל (נחלת-שבעה ס"ז. מאורי-אור בערכו) - אג"ק כרך טו, עמ' קלו. וראה גם במדור 'דבר מלכות' שבגיליון זה.

(5) כשהרבי התפלל בש"ק רגילה לפני העמוד, היה בדרך כלל נשאר לעמוד (לאחרי אמירת התפילה) על הבימה, וכשהגיע ל'יהללו' היה מכריז 'יהללו' ומלווה הספר-תורה בחזרה לארון הקודש 'לקט הליכות ומנהגי ש"ק', עמ' 42. אבל בימות החול חזר הרבי לפני העמוד כדי לומר 'אשרי' ו'בא-לציון' וקדיש תתקבל, ואחרים אמרו 'יהללו' (הרה"ח ר' יוסף-יצחק שי אופן. כנראה אין הקפדה מי יאמר זאת - ראה 'התקשרות' גיליון רבי עמ' 18, 17, לקט מנהגי ביהכ"נ חב"ד בש"ק, שכתבו

על ריבוי הריקוד¹⁸. מחוץ לעיר לא היה כך, ואולי לא היה שם ריקוד כלל. ריקוד - מבואר בחסידות¹⁹ - נובע מכך שהשמחה חודרת את כל כולו של האדם ('די שמחה נעמט אים דורך, דורך און דורך'), עד שמגיעה גם לרגליים.

ולכן נזכרת תיבת "מפוז" רק בהפסוק הב': השמחה מחוץ לעיר היה בה מבוקש - נבואה והשראת השכינה, וממילא - היתה בהגבלה, ולא חדרה לגמרי את כולו ('עס איז ניט אין גאנצן דורך און דורך'). השמחה דעיר דוד דווקא - שמחה ללא 'מבוקש'²⁰, ובמילא בלי גבול - היה בה גם העניין ד"מפוז".

ד. ובזה יובן גם-כן הטעם שלא נתקבל בדעתה של מיכל בת שאול זה שדוד היה "מפוז ומכרכר לפני ה'" בעיר דוד²¹:

בנוגע לשמחה שיש בה חשבון - הרי אף שאין רואין את המלך²² כשהוא עוסק בעניינים שפועלים חלישות בהעניין ד"שום תשים עליך מלך"²³, "שתהא אימתו עליך"²² - אף-על-פי-כן, מכיוון שיש בה מבוקש, יש לזה מקום בטעם ודעת, על-פי שכל.

אבל העניין ד"מפוז ומכרכר", בעיר דוד, שהיה למעלה מהגבלה, למעלה מטעם ודעת - אינו מתקבל בשכל.

ה. ובזה יובן גם-כן מה שדוד ענה לה "אשר בחר בי מאביך" - שבכך הצביע על החילוק בסדר העבודה:

(18) ראה רד"ק שם (ש"ב ו, טז). ובתרגום שם.

(19) ראה גם לקו"ת שה"ש מח, סע"ג.

(20) דמכיוון שהיה זה בעיר - לא היה עוד צורך בהכנה לנבואה (ולכן לא נזכר שם העניין ד"אפוד בד"), ולכן בהכרח שמחה זו היתה ללא מבוקש, אלא רק שמחה מצד זה שעובר את הקב"ה (המנחה בלתי מוגה).

(21) מה-שאין-כן זה שהיה "מכרכר" בשדה - לא היה איכפת לה (המנחה בלתי מוגה).

(22) סנהדרין כב, א (במשנה).

(23) פ' שופטים יז, טו.

אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח-הקודש, להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על-פי האפוד והחושן ברוח-הקודש".

כלומר: מכיוון שנבואה היא מוריגה נעלית ביותר, שהרי "אין השכינה שורה אלא על חכם, גיבור ועשיר ובעל קומה"¹¹ ושאר המעלות שמנו בו, ונוסף לזה נוגע אז עניינם של הלבושים ובאיזה אופן הם, עד שאומרים על כך "ויפשט גו' את בגדיו"¹² - לכן, כסימן לכך שמוכנים וראויים לכך "שתשרה עליו רוח הקודש", היה העניין דחגירת אפוד בד.

עניין זה שכתב הרמב"ם - יש לו מקור בירושלמי¹³: בנוב עיר הכהנים היו שמונים וחמשה כוהנים "נושאי אפוד בד"¹⁴. שואל הירושלמי: והרי אין כוהן גדול אלא אחד? ומתוך "מלמד שהיו כולם ראויין להיות כוהנים גדולים". והן הם דברי הרמב"ם.

ג. אחת מההכנות לנבואה היא - התבודדות¹⁵, שברך כלל נעשית מחוץ לעיר. בשעה שהיה דוד בדרך, מחוץ לעיר - שם הוא עיקר המקום שהכין עצמו לנבואה, ולכן שם נזכר שהיה גם "חגור אפוד בד".

וזהו גם הטעם שהיה "מכרכר בכל עוז לפני ה'", כיוון ש"אין שכינה שורה... אלא מתוך שמחה"¹⁶.

ונוסף לזה, "מכרכר" פירושו גם משבח, אומר שירים ותשבחות לפני הקב"ה, כדי לעורר את גילוי הנבואה, שהרי תשבחות והילולים מעוררים את הכוחות הנעלמים, כידוע.¹⁷

בהשמחה דעיר דוד - נזכר גם "מפוז", המורה

(10) שמואל-א ב, ח.

(11) שבת צב, א. וש"נ.

(12) שם ט, כד.

(13) סנהדרין פ"ה ה"ב.

(14) שם כב, ח.

(15) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"ד.

(16) שבת לב, ו. וש"נ. רמב"ם שם.

(17) הוספות לתו"א ויחי (קב, א, קג, ג). דרך-מצוותין מצוות

הלל (קמח, א ואילך).

"ואם לא עכשיו, אימתי"

הוא היה אומר: אם אין אני לי, מי לי; וכשאני לעצמי, מה אני; ואם לא עכשיו, אימתי (פרק א, משנה יד)

פירוש רבנו עובדיה מברטנורא:

אם אין אני לי - אם אין אני זוכה לעצמי, מי יזכה בשבילי. וכשאני לעצמי - ואפילו זכיתי לעצמי, מה הוא הזכות הזו, ובמה נחשב הוא, כנגד מה שאני חייב לעשות. ואם לא עכשיו - בעולם הזה. אימתי - כי אחר המוות אי אפשר לזכות עוד. פירוש אחר: אם לא עכשיו בימי הבחורות, אימתי, שמא בימי הזקנה לא יעלה לידי.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

במשנה י"ב הזהירנו הלל לקרב גם את ה"בריות" לתורה, ובהמשך לזה באות שלוש הוראות אלה. "אם אין אני לי, מי לי" - החובה על כל אחד לעסוק בעבודה הנ"ל בעצמו. וראי שגם בלעדי ייעושו העניינים הצריכים להיעשות, אבל אם הוא לא ייטול חלק בזה, יאבד את הזכות. "וכשאני לעצמי, מה אני" - אם כי הוא בעצמו חייב לעסוק בזה, לא יעמיד הכול על דעתו, אלא יתייעץ עם אחרים.

"ואם לא עכשיו, אימתי" - לא ידחה עבודה זו לכשיתפנה מעסקיו לאחר זמן, שהרי ייתכן שלאחר זמן יהיה כבר מאוחר מדי לעזור לזולתו.

(מהתוועדות שבת קודש פרשת שמיני תשל"ז - בלתי מוגה)

יש לכאר מאמרים אלו, בדרך הצחות והרמז, בקשר לקרבן פסח. ובהקדים:

אמנם בימיו של הלל לא נהגו לומר פרקי-אבות בין פסח לעצרת, כמוכח. אבל מכיוון שהתורה נצחית היא (לרבות מנהג ישראל שתורה הוא), צריך לומר שמאמרו של הלל בפרק הראשון דפרקי-אבות שייך (לשבת הראשונה שלאחר) פסח.

ולפי זה: מסופר בגמרא, שבני בתירא היו מסופקים אם הפסח דוחה את השבת, והלל פסק להם שהוא דוחה את השבת, ואז מינהו לנשיא עליהם. ומבואר במקום אחר בארוכה, שהפסח דוחה את השבת משני טעמים: א) להיות שיש בו (גם) הגדר של קרבן ציבור. ב) "זמנו קבוע" ל"ד בניסן.

והנה, מיד לאחר חג הפסח - לאחר מינויו של הלל כנשיא - לומדים את מאמרו ותורתו בקשר לקרבן פסח (שעל-ידי זה נתמנה לנשיא):

"אם אין אני לי, מי לי" - היינו שמהותו של הפסח הוא קרבן יחיד.

"וכשאני לעצמי, מה אני" - ביחד עם זה הוא זקוק לציבור (היינו, גדר של קרבן ציבור), כי באם היה רק קרבן יחיד, לא היה דוחה את השבת, והלל לא היה מקבל את הנשיאות - "מה אני".

"ואם לא עכשיו, אימתי" - היינו שהפסח "זמנו קבוע", ולכן הוא דוחה את השבת.

(ליקוטי-שיחות, כרך ח, עמ' 114)

- מיד לאחר החורבן התחילו כבר ללכת לקראת משיח³⁰, כסיפור המדרש³¹ שמרגע החורבן נמשך רק כגעויה של פרה ונולד מושיען של ישראל. ומרגע לרגע מתקרבים יותר ויותר לזמן שבו "ועבדי דוד מלך עליהם", על כל ישראל, "נשיא להם לעולם"³² - לכן נוהגים³³ - וכפסק הרמב"ם³⁴ - בהסדר ד"ודוד עבדי", "מפוז ומכרכר לפני ה'".

* * *

אף שמושה רבינו היה זה ש"קבל תורה מסיני ומסרה" לכל ישראל, אף-על-פי-כן היה בביטול, כמרומוז בתיבת "קבל", דהיינו שהיה צינור ומרכבה בלבד

א. בנוגע להחקירה אודות כתיבת שם החודש "אייר"³⁵ - ידוע³⁶ הסימן ש"אייר" ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל, שעל-ידי זה זוכרים שתיבת "אייר" נכתבת בשני יוד"ן. ותוכן העניין בעבודה:

31 איכ"ר פ"א, נא. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד.

32 יחזקאל לו, כד"כה.

33 בנ"י בכלל, ובפרט אלו שיש להם שייכות למלכות בית דוד (מהנחה בלתי מוגה).

34 סוף הל' לולב: השמחה שישמח האדם בעשיית המצווה ובאהבת האיל-כו' וכן דוד מלך ישראל אמר ונקלותי כו' והמלך דוד מפוז ומכרכר לפני ה' כו'.

35 ראה גם שיחת ש"פ קדושים מבה"ח אייר דאשתקד ס"ט ('תורת-מנחם - התוועדות' ח"א ס"ע 251).

36 ראה רמ"א אה"ע סכ"ז ס"ו ובב"ש שם סק"ב.

37 ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

עבודתו של שאול היתה על-פי טעם ודעת²⁴, ולכן לא רצה שאול להחרים לגמרי את עמלק, כיוון שעל-פי שכל הסתבר לו שיש צורך ב"מיטב הצאן והבקר למען זבוח לה' אלוקיך"²⁵, כפי שאמר לשמואל²⁶.

וזהו שאמר דוד "אשר בחר בי מאביך": שאול, שהלך אחרי הטעם - ניטלה ממנו המלוכה, וניתנה דווקא לו, "לצוות אותי נגיד"²⁷, דוד דווקא, שעבודתו בקבלת-עול, כמו שכתוב²⁸ "ודוד עבדי". ולכן, אם רוצים שמלכותו תהיה מלוכה קיימת -

צריך להיות קבלת-עול, ונקלותי גו' והייתי שפל גו", ללא הגבלה של שכל.

א. עניין זה הוא גם סיוע להנהוג אצל חסידים, וכן ראו גם אצל רבותינו נשיאנו, שבשבת ויום-טוב רוקדים, מוחאים כפיים וכו', אף שעל-פי המשנה דורש הדבר ביאור מיוחד על-פי נגלה²⁹ - אף-על-פי-כן עושים זאת בפשטות. ויש צורך לומר טעם פנימי, כנ"ל:

מכיוון שמתקרבים יותר ויותר לביאת המשיח ("עס ווערט דאָך אַלץ נענטער צו משיח'ן"),

24 כמ"ש (וישלח לו, לו) "שאול מרחובות הנהר", ש"נהר" קאי על בינה (מהנחה בלתי מוגה).

25 שמואל"א טו, טו.

26 ולכן גם מיכל, בהיותה בת שאול - לא יכלה לסבול שמחה בלי גבול, שאין לה מקום בטעם ודעת (מהנחה בלתי מוגה).

27 שמואל"ב ו, כא.

28 ירמיהו לג, כו. יחזקאל לו, כה.

29 ביצה לרב. שו"ע או"ח ששל"ט ס"ג. שו"ת מנחת-אלעזר ח"א סכ"ט.

30 ראה לקו"ש ח"ב עמ' 359 ואילך.

מדוע אין סימן למוספר פסוקי פרשת פקודי?

בעלי המסורה הם מתמידים גדולים ומסורים לתפקידם ולבטח נתנו סימן גם לפרשה זאת, כמו לשאר ג'ן פרשיות התורה. וממילא צריך לומר, כמו שמציין הרבי, שייתכן כי סימן זה הושמט עליידי המדפיסים מטעמים שונים – שעיקרם טכניים, כלומר שאין להם ולא כלום עם תוכנו ורמזיו של הסימן האבוד. ממשיך הרבי ולכאורה הופך את קביעתו הראשונית ומסביר שדווקא תוכנו של אותו סימן אבוד הוא האחראי להעדר הסימן. אומר הרבי שלדעתו הסימן הנעלם הוא: בל"י כ"ל = 92 = צ"ב. ואם-כן, נשאלת השאלה – אם לרבי ידוע מקור כל שהוא לסימן זה מדוע אינו מציינו בתשובתו? או האם הרבי טבע בעצמו ביטוי זה שאינו מופיע בתנ"ך כלל? כידוע, את האבדה עלינו להתחיל לחפש מאותו מקום שממנו הלכה לאיבוד – הוא סוף פרשת פקודי. שם מקומו של הסימן – שם הסתכלו בעלי המסורה, ולבטח שם הסתכל גם הרבי – שהם הגדולי"ם = 92 – המכונים גם "עיני העדה" – "עיני כל בית ישראל".

לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם

- 1 – הפרשה מסתיימת במילה **מסעיהם** – ואכן התורה מונה מ"ב מסעות שנסעו בני ישראל בדרכם לארץ ישראל – ראשי תיבות **בְּכָל מַסְעֵיהֶם**.
  - 2 – הצירוף של המילה **בכל** ואות **מ'** של **מסעיהם** – **בְּכָל מַסְעֵיהֶם** – עולה בדיוק צ"ב = 92 הוא מספר פסוקי הפרשה. ביטוי זה מופיע פעם נוספת שני פסוקים לפני סיום הפרשה.
  - 3 – **לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל** – אפשר לראות בלי מאמץ ראשי התיבות של **לעיני בית ישראל** עושים את הצירוף **בל"י** – וביחד עם המילה **כל** מתקבל **בל"י כל** – הוא הסימן האבוד אותו מצא הרבי והחזירו ליושנו.
- ואם-כן, יש לנו כאן **סימן לא סימן** – אולי אין ראוי לבחור בו כי אינו מילה שלמה, ואולי ראוי לבחור בו כי הוא חותם את פרשת פקודי ואי-אפשר להתעלם ממנו. ואכן, מתקיימת הוראתו של הסימן שאינו – בלי כל סימן.

עמרם לידא, באר-שבע

אמירת "יהללו" והכנסת הספר-תורה

ב'לוח השבוע' גיליון תרנ"ו הערה 12, מובא (בקשר לאמירת 'יהללו' עליידי הש"ץ) מ'התקשרות' גיליון ריב, שהרבי בהגהתו מחק את המנהג: "הכנסתה [=של ספר-התורה] לארון-הקודש עליידי המגביה, המחזיקה אז" – לפי פשטות הלשון, הכוונה בזה להכנסה ממש לארון-הקודש (שלא כהקפדת ה'עולם' שדווקא המוציא יהיה המכניס) ולא לאמירת 'יהללו'. כמורכב, מה שכתב שם שהרבי אמר 'יהללו' כדי "להוציא את הרבים" אינו מובן*.

הרב יעקב הלוי הורוביץ, ראשון-לציון

(* תגובת המערכת:

הכוונה היתה למוכא באחרונים, שמה שהציבור עונה רק את סיום הפסוק "...הורו על ארץ ושמים", ואין חוששין בזה ל"כל פסוקא דלא פסקיה משה – אנן לא פסקינן" (עיין מגן-אברהם סי' נא ס"ק ט), מפני שהציבור כאילו כבר אמר את תחילת הפסוק "יהללו...", מדין 'שומע כעונה'.

שלאחרי חג הפסח מתחילים לומר פרקי-אבות, שהתחלתם "משה קיבל תורה מסיני"⁴² – להורות, שאף שמשה רבינו היה זה ש"קיבל תורה מסיני ומסרה" לכל ישראל, אף-על-פי-כן היה בביטול, כמרומו בתיבת "קיבל", דהיינו שהיה צינור ומרכבה בלבד כדי לקבל את התורה.

ודווקא עליידי ביטול והתעסקות עם עניינים פשוטים – מתעוררים גם המדריגות הנעלות. וכמשל כוח הצומח המתלבש בגרעין⁴³, שדווקא עליידי ההגשמה (ההתלבשות בגרעין הגשמי) – מתעורר כוח הצומח⁴⁴.

ח. בשבת זו מתחילים ללמוד מסכת אבות, שעניינה מידות ודרך-ארץ⁴⁵, ש"דרך ארץ קדמה לתורה"⁴⁶, ולכן לומדים מסכת זו קודם חג השבועות, כהקדמה למתן-תורה שבחג השבועות. ייתן ה' יתברך שתהיה ההקדמה כרבעי, ונזכה לקבלת התורה – כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר נהג לומר – בשמחה ובפנימיות.

(קטעים מהתועודות שבת-קודש פרשת שמיני, מברכים תחודש אייר ה'תשט"ו, תורת-מנחם התועודות תשט"ו ח"ב (יד) עמ' 66-57 – בלתי מוגה)

ידוע ש"האבות הן הן המרכבה"³⁷. והרמז בכך ששמות האבות רמוזים בחודש אייר, הוא – שהעבודה בחודשי הקיץ, מיד לאחר הפסח (זמנו של חודש אייר), צריכה להיות בקבלת-עול וביטול, בדוגמת מרכבה³⁸. ובפרטיות יותר:

לאחרי הגילויים דהג הפסח – יש מקום לחשוב שיש להתעסק בעניינים נעלים דווקא, בענייני הבנה והשגה; ועל כך באה ההוראה, שלאחרי כל הגילויים – צריכה להיות עבודה פשוטה דווקא, מתוך ביטול, בדוגמת מרכבה.

וזהו הרמז בכך ש"אייר" ראשי-תיבות אברהם, יצחק, יעקב, רחל – שגם אצל האבות מצינו דוגמת זה:

אף-על-פי ש"אחד היה אברהם"³⁹, והיה בעל-השגה גדול, עד שהגיע לאלוקות עליידי השגה (כמוזכר לעיל⁴⁰ המשל⁴¹ מ"אחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה") – הרי לאחרי כל מעלות אלו, הנה "האבות הן הן המרכבה", היינו שהיה **בביטול**.

וזהו גם-כן הטעם שמיד בשבת הראשונה

(42) ראה גם לעיל (בגוף השיחה), הערה 43.

(43) ראה תניא אגה"ק ס"ח (ק"ג, א). ובכ"מ.

(44) אין זוכרים אם קטע זה שייך לכאן (המו"ל).

(45) ראה פירוש הרע"ב ריש מסכת אבות.

(46) ויק"ר פ"ט, ג. וראה מד"ש בהקדמה (בשם "מצאתי כתוב").

(38) ראה גם לקו"ש ח"א ס"ע 264 ואילך. ועוד.

(39) יחזקאל לג, כד.

(40) ד"ה ונגלה גו' דאחרון-של-פסח שנה זו פ"ה (לעיל ע' 24).

(41) ב"ר רפ"ל ט.

פקודי - בלי כל סימן / אמירת "יהללו" והכנסת ספר-תורה

פקודי - בלי כל סימן

במדור 'אמרת השבוע' שבעלון 'שיחת השבוע' (פרשת ויקהלפקודי שנה 10), הופיע הסיפור על תשובת הרבי בעניין העדר ה'סימן' לפסוקים בסוף פרשת פקודי:
 "הרב אלכסנדר-סנדר יודאסין, שהיה רב בתל-אביב, שיגר מכתב אל הרבי מליובאוויטש ושאל מדוע בסוף פרשת פקודי בחומשים לא מופיע 'סימן' לפסוקי הפרשה (מילה או כמה מילים שהגימטרייה שלהן היא כמניין הפסוקים), שלא כמו בפרשות האחרות.
 "הרבי השיב לו תשובה מפתיעה בפשטותה הגאונית. וכך כתב: "יש לחפש בדפוסים הראשונים, כי לדעתי אין זה אלא השמטת המדפיס, ונמשך הדבר כן גם אצל שאר המדפיסים שבאו אחריו."
 "לאחר מכן מציע הרבי הסבר מדוע השמיט זאת המדפיס: בפרשת פקודי יש תשעים ושניים פסוקים. הגימטרייה של המילים "בלי כל" היא תשעים ושניים. ייתכן איפה שהיה כתוב "בלי כל סימן". לאחר מכן בא מדפיס ('הבחור הזעזער') שלא הבין את משמעות הדבר, אלא תפס את העניין כפשוטו, שאין כאן שום סימן, והחליט שאם כך, אין טעם לציין זאת..."

הסברים בדרך אפשר

יפה עשה עורך העלון שהאיר נושא זה של סימני פרשיות השבוע - הכתוב בדרך-כלל בחומשים באותיות קטנות ביותר וממילא גם לא הגיע לידיעתם של רבים מהלומדים. התופעה המוזגת כאן מעניינת במיוחד, שהרי היא עוסקת דווקא בהעדר סימן לפרשת פקודי. ואם-כן, מהו סימנה של פרשת פקודי?
 בעלי המסורה מציינים רבבות תופעות השייכות למבנה ספרי התנ"ך בכלל, ולמבנה הפרשיות בפרט. בעלי המסורה ספרו את פסוקי כל פרשות התורה ולכל פרשה נתנו סימן - מילה או מילים שערכי הגימטרייה שלהן שווה למספר פסוקי הפרשה. לדוגמה - בסיום פרשת וארא כתוב בחומש: קא פסוקים, גיבעול סימן. כידוע, לכל מספר יש מילים רבות שערכי הגימטרייה שלהן שווה למספר - וממילא, כאשר באים בעלי המסורה לתת סימן למספר פסוקי הפרשה - עליהם לבחור בין מילים רבות בעלות ערך שווה. בדרך-כלל כלל מעדיפים בעלי המסורה לבחור כסימן מילה המופיעה בסוף הפרשה - אלא שלכלל הזה יש הרבה יוצאים מן הכלל. ואם-כן, בבחירתם רומזים לנו בעלי המסורה דבר לגבי הפרשה, אותו ראוי לנסות להבין.

פרשת פקודי מסיימת את ספר שמות

וַיְכַסֵּה עֲנַן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּכְבֹּד הוֹי' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן: וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה לְבּוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנַן וַיִּכְבֹּד הוֹי' מְלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן: וּבַהֲעֵלוֹת הָעֲנַן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: וְאִם לֹא יֵעָלֶה הָעֲנַן וְלֹא יִסְעוּ עַד יוֹם הָעֵלְתוֹ: כִּי עָנַן הוֹי' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאִשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם:

עשו כל אשר ביכולתכם!

להביא את משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!

...על-פי האמור לעיל על-דבר הדגשת עניין הגאולה (במיוחד) בזמן זה - מתעוררת תמיהה הכי גדולה: הייתכן שמבלי הבט על כל העניינים - עדיין לא פעלו ביאת משיח צדקנו בפועל ממש?! ... דבר שאינו מובן כלל וכלל!

ותמיהה נוספת - שמתאספים עשרה (וכמה וכמה עשיריות) מישראל ביחד, ובזמן זכאי בנוגע להגאולה, ואף-על-פי-כך, אינם מרעישים לפעול ביאת המשיח תכף ומיד, ולא מופרך אצלם, רחמנא-ליצלן, שמשיח לא יבוא בלילה זה, וגם מחזר לא יבוא משיח צדקנו, וגם מחרתיים לא יבוא משיח צדקנו, רחמנא-ליצלן!! גם כשצועקים "עד מתי" - הרי זה מפני הציווי כו', ואילו היו מתכוונים ומבקשים וצועקים באמת, בוודאי ובוודאי שמשח כבר היה בא!!

מה עוד יכולני לעשות כדי שכל בני ישראל ירעישו ויצעקו באמת ויפעלו להביא את המשיח בפועל, לאחרי שכל מה שנעשה עד עתה לא הועיל, והראיה, שנמצאים עדיין בגלות, ועוד ועיקר - בגלות פנימי בענייני עבודת ה'.

הדבר היחיד שיכולני לעשות - למסור העניין אליכם: **עשו כל אשר ביכולתם** - עניינים שהם באופן דאורות דתוהו, אבל, בכלים דתיקון - להביא את משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!
 ויהי-רצון שסוף-כל-סוף יימצאו עשרה מישראל ש"יתעקשו" שהם מוכרחים לפעול אצל הקב"ה, ובוודאי יפעלו אצל הקב"ה - כמו שכתוב "כי עם קשה עורף הוא (למעליותא, ולכן) וסלחת לעווננו ולחטאתנו ונחלתנו" - להביא בפועל את הגאולה האמיתית והשלמה תכף ומיד ממש.

(משיחת ליל כ"ח בניסן ה'תשנ"א. ספר-השיחות תנש"א, כרך ב, עמ' 474)

האחריות מוטלת על כל יהודי

כל יהודי, אנשים נשים ואפילו טף, יש לו אחריות להוסיף בעבודתו להביא את משיח-צדקנו בפועל ממש!

ומזה מובן, שאין מקום כלל שבמקום לפעול בעצמם יסמכו על אחרים או יטילו את העבודה על אחרים - אלא שזו היא העבודה דכל אחד ואחד...
 וכמה מתבטאת עבודה זו - הרי זה גם-כן בפשטות: בהוספה בתורה ובמצוות, בלימוד התורה - נגלה דתורה ופנימיות התורה, ובקיום המצוות בהידור,
 כולל ובמיוחד בעניין שהזמן גרמא - קיום המנהג (כמו שכתב רבינו הזקן בסידורו) לומר וללמוד פרקי אבות (לאחר תפילת מנחה) בשבתות בין פסח ועצרת, ובכל שבתות הקיץ.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת שמיני, מברכים החודש וער"ח אייר ה'תשנ"א. 'התוועדות' תנש"א כרך ג עמ' 132)

"דרך ישרה" להבאת הגאולה

...האמור לעיל קשור גם עם פרק שני דאבות (שלומדים ביום השבת-קודש זה) - שהתחלתו "רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם..."

ויש לומר הביאור בזה - בהמשך להאמור לעיל בנוגע להתגלות וביאת המשיח.
הבי (רבינו הקדוש) - עליו נאמר (בזמנו) "אם משיח מאותן שחיין עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש, דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה", דאף שהיה "חסיד גמור", שגמר עבודתו, אף-על-פי-כן היה סובל תחלואים, תחלואי הגלות, כמו משיח (ששמו "חיוורא דבי רבי", "מצורע של בית רבי"), שעם היותו בתכלית השלימות, סובל וכואב תחלואי הגלות.

ותוכן מאמרו - "רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם":

"האדם" - קאי על "אדם הזה (ש'הוא במדרגה גדולה... שלימו דכולא)" כשמוכשרין מעשיו ותיקן כל הדברים... רק פסולת שכסוף לבושו עדיין לא נתברר כו" מצד עניין הגלות - כמו רבי: ובדורנו זה - דור האחרון של הגלות, עקבתא דמשיחא, שכבר נסתיימו ונשלמו במשך זמן הגלות - יש לומר שכל בני-ישראל הם בדרגה זו.

והשאלה היא: כיוון שכבר נסתיימו "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" - מהי ה"דרך ישרה" (הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה) שיבור לו האדם (כללות בני-ישראל) שגמר ענייני העבודה כדי לפעול התגלות וביאת המשיח?

והמענה לזה - "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם":

"תפארת" - קאי על התורה ("תפארת זו מתן תורה"), שמצד גודל מעלתה בכוחה לחבר ב' התנועות ורצוא (קירוב ודיקנות להקב"ה, "תפארת לעושיה") ושוב (המשכה למטה, "תפארת לו מן האדם"), שהאורות העליונים יומשכו ויתגלו בכלים, שעל-ידי זה מתגלה עניינה האמיתי של הגלות (אורות עליונים), באופן שמושלל עניין הגלות כפשוטו, גאולה שאין אחריה גלות.

לימוד ענייני משיח וגאולה

כיוון שמשיח צדקנו עומד לבוא תיכף ומיד, אבל עדיין לא בא בפועל, שלכן דרושה ההשתדלות האחרונה... של כל אחד ואחת מישראל להביא את המשיח, צריכה להיות הפעולה (לא על-ידי מלכות בטהרתה, ענייניו של מלך המשיח עצמו, אלא) על-ידי "מלכות שבתפארת", כלומר, ענייניו של מלך המשיח (מלכות) כפי שהוא בתורה (תפארת)... שעל-ידי התורה (ענייניו של משיח בתור "רב") נמשכים ומתגלים האורות העליונים דהגאולה (ענייניו של משיח בתור "מלך") באופן פנימי.

ובפשטות: "תפארת" - הוא עניין לימוד התורה, ו"מלכות שבתפארת" - הוא לימוד התורה בענייני מלך המשיח ובענייני הגאולה שנתבארו בריבוי מקומות,

- בתורה שבכתב (ובפרט "בדברי הנביאים... שכל הספרים מלאים בדבר זה") ובתורה שבעל-פה, בגמרא (ובפרט במסכת סנהדרין ובסוף מסכת סוטה) ובמדרשים, וגם - ובמיוחד - בפנימיות התורה, החל מספר הווהר (ש"בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הוהר כו' יפקון ביה מן גלותא ברחמים"), ובפרט בתורת החסידות (שעל-ידי הפצת המעיינות חוצה אתי מר דא מלכא משיחא), בתורת רבותינו נשיאנו, ובפרט בתורתו (מאמרים וליקוטי-שיחות) של נשיא דורנו - מעין ודוגמא והכנה ללימוד תורתו של משיח, "תורה חדשה מאתי תצא", שילמד לכל העם פנימיות התורה (טעמי תורה), ידיעת אלוקות ("דע את אלוקי אביך"), כפסק דין הרמב"ם ש"באותו הזמן... יהי ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו" - וההוספה בלימוד התורה בענייני משיח והגאולה ("מלכות שבתפארת") היא ה"דרך ישרה" לפעול התגלות וביאת המשיח והגאולה בפועל ממש.

(מהתועדות שבת-קודש פרשת תזריע-מצורע, ו' באייר ה'תש"א. ספר-היחוד תנש"א, כרך ב, עמ' 498-497, 501)

יב. יודע שיש חילוק בין 'שם אלוקים' ל'שם הוי':

תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ג, כרך ב, עמ' 1160; שבת-קודש פרשת בלק תשנ"ג, עמ' 289.

ג. ידיעה כללית גם ללא בקיאות בפרטים:

למרות שאין הוא בקיא בהלכות טריפות יודע הוא שיש סוגי טריפות שנראים רק לאחר השחיטה - 'תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ו, כרך ג, עמ' 55.

ה"בלע"ז" שבפירוש רש"י

כידוע, מצויים בפירוש רש"י הביטוי "בלע"ז", שבזה מתכוון רש"י לשפה הצרפתית, שהיא שפת

המדינה שבה כתב את פירושו. "בלע"ז" הם ראשי-תיבות: לשון עם זר (או, מלשון "לועזין" לשפת המדינה).

להלן שני כללים חדשים בנושא:

א) לעיתים רש"י משתמש בשני "בלע"ז" שונים, כאשר ה"בלע"ז" האחד מבאר את כללות העניין, והשני, את הקשר בין זה (כללות העניין) לפסוק המדובר - שיחת שבת-קודש פרשת תצווה תשל"ט, עמ' 239.

ב) "היות וחלק מתלמידיו של רש"י - שהם גם מעתיקי פירושו - לא היו בצרפת, ולא הבינו את כל ה"בלע"ז", ממילא חשבו לפעמים שיש איזו אי-הבנה או פליטת הקולמוס ושינו כפי הבנתם - שיחת שבת-קודש פרשת יתרו תשמ"מ, עמ' 153.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

שירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 03-9607588, שולוחה 130

רבן של ישראל

"גישה חדשה בלימוד פירוש רש"י" - בביטוי נדיר ויוצא-דופן זה הגדיר פעם הרבי את שיטתו בהבנת פירוש רש"י לתורה • "למרות הכלל' שרש"י כתב את פירושו ל'בן חמש', מכלל-מקום, על-ידי ידיעה בכל חלקי התורה, מקבלים הבנה טובה יותר בפירוש רש"י ומיתוסף תענוג בזה" • שביבים וכללים בשיטת רש"י

טבת תשל"א), שבו התפרסם המאמר "לדרכו החדשה של הרבי מליובאוויטש בלימוד פירוש על-התורה", מאת הרב טוביה שיחי' בלוי (מאמר זה היה הבסיס לספר 'כללי רש"י' שהופיע, בהוראת הרבי, לראשונה, בשנת תש"מ, ובמהדורה נוספת בשנת תנש"א).

שני ביאורים

הנה התבטאויות נוספות וכללים, וכמו-כן פרטים על פירוש רש"י, מתוך המהדורה השלישית של הספר, הנמצא בהכנה לדפוס (באדיבות העורך שיחי' ונכדו, הרה"ת יוסף-יצחק שיחי' בלוי).

נפתח דווקא בהתבטאות נדירה של הרבי - בשנת תשמ"ח - על המיוחד בשיטתו של הרבי, בביאור דברי רש"י על המקרא (הרבי ציין זאת בבואו לחלק בין פירוש שהעניק לדברי רש"י מסויימים עשרים וכמה שנים קודם לכן, פירוש שאינו מתאים ל'בן חמש למקרא', לבין הפירוש החדש שעמד לבאר בהתוועדות הנ"ל).

וכך התבטא בשבת-קודש פרשת בשלח תשמ"ח (תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ח, כרך ב, עמ' 112).

בה' בטבת תשל"ב שיגר הרבי את המכתב הבא, המופנה ל"חברי איגוד מורים לתורה שבעל-פה ה' עליהם יחיו" (איגרות-קודש, כרך זך, עמ' שה):

שלום וברכה!
[תשואות] ח[ן]ן] בעד המכתב שהגיעני לפני זמן וזה עתה נתקבלה החוברת "שמעתין", והנני מודה להם עבור שימת לבם, ומובן גם כן בעד האפשרות להכיר גישה החדשה בלימוד פירוש רש"י, פרשנדתא כמו שקוראו האבן-עזרא.

וידוע המובא בשולחן-ערוך, שהוא הלכה למעשה לכל יהודי מגדול ועד קטן, ששניים מקרא ואחד תרגום, יש ידיעה בזה שהקורא ב' פעמים מקרא ובפעם הג' חוזר ולומד כל הפרשה עם פרש"י שהוא בנוי על יסוד התלמוד, הרי זה מועיל יותר מהתרגום, שהוא מפרש יותר. ואף שכמושיך שהעיקר הוא לא כסברה זו, הרי נסיים - מכלל-מקום כל ירא-שמים יש לו לקרות התרגום וגם פרש"י (שולחן-ערוך רבנו הזקן, אורח-חיים סימן רפה, סעיף ב).

וידועים דברי רבותינו נשיאי תב"ד שבפירוש רש"י גנוזי ינה של תורה (סודות התורה). מכתב זה מתייחס ל'שמעתין' גיליון 28 (כסלור-

לשאול בשלמו של הרך הנימול, ולעסוק בענייני הרפואה". ולכן רש"י לא צריך לומר לכן חמש מכיוון שידועים מהמציאות בביתו - שבת-קודש פרשת וירא תשמ"ח (שם, עמ' 465).

ז. ידע מבית-הכנסת והתפילה:
גם הילד יודע שברכת-כהונים הכוונה ל"ברכה, יאר, ישא", שהרי אומרם בכל יום בברכות-השחר (כמנהג הצרפתים (תוספות ד"ה "שכבר" - ברכות יא, ב), וכן שומעם בחזרת השליח-ציבור דתפילת שחרית (ובשבת גם במוסף), ומפי הכהנים ביום-טוב וכו' - ליקוטי-שיחות.

וראה שיחת שבת-קודש פרשת חיי-שרה תש"מ, עמ' 412, 'תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ח, כרך א, עמ' 465, הע' 177 (שהקב"ה בא לבקר את החולה היא, להיותו חנון ורחום כו', יודע זאת ה'בן חמש למקרא' מעצמו, כפי שאומר בתפילה), בהר-בחקותי תשכ"ו, עמ' 396.

ח. ידיעות (מהמציאות) שרכש ב'חדר':
ראה שיחת שבת-קודש פרשת וישב תשל"ט, עמ' 498 - 'תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ו, כרך ב, עמ' 156 ("דרכם של מרגלים... שמשתדלים להסתיר את עצמם... וכפי שידוע ה'בן חמש למקרא' שכאשר ילדי ה'חדר' רוצים לגנוב מהמלמד את ה'רצועה' ('קאנטשיק')... - אינם באים בקבוצה שלימה, שכן אז... יבין מיד מה הם זוממים לעשות, וממילא יסכל את מזמתם!...").

מחלוקת הכיתות ב'חדר' - 'תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ה, כרך ג, עמ' 1908; ובדרך-חזרה מה'חדר' - 'תורת-מנחם - התוועדויות' תשד"מ, כרך ב, עמ' 880. וכן מצויירים שמציירים לו ב'חדר' - שבת-קודש פרשת מקץ.

ט. מטבעו (לקפוץ וכו'):
'תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ז, כרך ב, עמ' 112.

י. ידוע מדרשים מפורסמים, או סיפורים מדברי ימי עם ישראל שסיפרו לו הוריו:

לך-לך תשמ"א, עמ' 384. 'תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"א, כרך ג, עמ' 394.

יא. יש לו ידיעה בסעיפים הראשונים בטור ובשולחן-ערוך, וכן בפרקי-אבות:

שבת-קודש פרשת וישב תשמ"א, עמ' 604.

כמה-וכמה בלילות בהם אור הלכנה אינו נראה - הרי רואה שאביו או אמו מאירים את הבית באמצעות אור הנר ומנורה וכיוצא באלו").

ומחיי היומיום - שבת-קודש פרשת תשא תש"מ, עמ' 404.

כ. ידיעת שתי שפות:
לשון-הקודש וצרפתית - יתרו תש"מ, עמ' 152.

ג. ידע גיאוגרפי ממקום מגוריו:
צרפת - בראשית תשכ"ט, עמ' 110; בשיחת שבת-קודש פרשת חיי-שרה תשל"ט (עמ' 255) מדבר הרבי על ילד הדר בארץ-ישראל ויודע מיקומם הגיאוגרפי של מקומות הערים בארץ-ישראל. לעומתו מבואר במקום אחר שהילד המתגורר בצרפת (עם היותו יודע את סגולותיה המיוחדות של ארץ-ישראל) אינו מכיר את ארץ-ישראל די - 'תורת-מנחם - התוועדויות' תשד"מ, עמ' 993 ו-1002.

ד. ידיעת מהלך הרוח בתקופה שבה הוא חי, כגון אפיקורסות וכו' - בראשית תשל"ו, עמ' 183.

ה. ידע מהנהגת ההורים:
"אף שבודאי לא למד עדיין את דברי הגמרא ש"חייב אדם לכבד את אשתו יותר מגופו", מכלל-מקום, רואה זאת בבית הוריו (שבודאי מתנהגים על-פי תורה), עד כמה מכבד אביו את אמו... ועל-דרך זה יש לומר בפשטות בשאר פירושי רש"י דוגמת הקשורים עם העניינים שנתפרשו בגמרא כו' - שבודאי יודעים 'בן חמש למקרא' שגדל ומתחנך בבית יהודי, כפשוטו" - שבת-קודש פרשת לך-לך תשמ"ח (תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ח, כרך א, עמ' 440).

ו. ידע מהנהגה בבית (בתי ישראל):
"הבן חמש למקרא רואה את סדר ההנהגה בנוגע לברית-מילה (אצל אחיו הקטן, וכיוצא בזה), שביום הראשון עושים 'רעש גדול' - שהרי לברית-מילה באים הרבה אנשים וכו'; ביום השני אין דבר מיוחד, ואדרבה, נמנעים מלבוא כדי שלא להטריח את ההורים שצריכים לטפל ברך הנימול, שלא יצטרכו להתפנות להגיש כיסא וכו'; וביום השלישי נעשה שוב 'רעש', שהמוהל מגיע לבית

וכמדובר כמה־פעמים שהביאורים הנאמרים בפירוש רש"י אינם בבחינת פירוש נוסף – שהרי ישנם כמה וכמה מפרשי רש"י, כמו הרא"ם והגור"אריה וכו', עד לפירוש השפתי־חכמים שנדפס גם בחומשים שאין בהם ריבוי פירושים, וממילא אין צורך ב"פירושים נוספים" – כי אם פשוטו של מקרא ממש, כדרך הלימוד של בן חמש למקרא, מה שלא מצינו (כליכך) במפרשי רש"י, שדרכם לבאר על־דרך הדרש וההלכה כו', עד לדרך הרמז והסוד כו', וגם כשמבארים פשוטו של מקרא, הרי זה על יסודי דברי חז"ל בגמרא ובמדרשים – עניינם שהבן חמש למקרא לא למדום עדיין...

וכאן ציין הרבי שביאורו הקודם אינו שייך ל'בן חמש למקרא'...

ולכן יש לבאר פירוש רש"י זה באופן המובן בפשטות ל'בן חמש למקרא'.

השיטה לגלות את 'כללי רש"י'

"בנוגע לפירוש רש"י – הנה מלבד כללים ספורים שנכתבו על־ידי רש"י עצמו – לדוגמה: הכלל העיקרי ש'אני לא באתי אלא לפשוטו', הרי רוב הכללים דפירוש רש"י לא נכתבו על־ידי רש"י עצמו, ויש ללמוד אותם על־ידי זה לשומדים את פירושי רש"י על הכתובים (שבת בראשית דלהלן) שמתבוננים בפירושי רש"י, אמר הרבי בהתוועדות שבת־קודש פרשת האזינו תשר"מ (תורת־מנחם – התוועדות' תשר"מ, כרך א, עמ' 50).

וטעם הדבר נתבאר בהתוועדות שבת־קודש פרשת בראשית באותה שנה (שם עמ' 352):

כאשר לומדים עם ילד קטן – בן חמש למקרא – לא מתחילים לבאר ולהסביר את כללי הדבר, אלא קודם מתחילים בלימוד פרט מסוים, ולאחר־מכן פרט נוסף וכו', עד שבצירוף כל הפרטים יחדיו מתקבלת אצלו תמונה כללית מכללות העניין – ומגיעים לידי מסקנה שפירוש רש"י נכתב על יסוד כללים מסויימים.

"בהכרח לומר כן"

בהזדמנות נוספת (שבת־קודש פרשת שמיני תשל"א – שיחות־קודש תשל"א, כרך ב, עמ' 108) דימה הרבי את הדבר ל'כללי הש"ס' (שמופיעים ב'מבוא התלמוד' ו'כללי הש"ס') שלא נכתבו על־ידי האמוראים עצמם, אך מתוך הגמרא ניתן לראות את הכללים.

ופעם אחרת התבטא ברוח דומה (מוצאי שבת־קודש פרשת תז"מ תשל"ט – שיחות־קודש תשל"ט, כרך ב, עמ' 631):

למרות שלא ידועים לנו הכללים לפיהם כתב רש"י את פירושו, הרי מובן שאפשר להפיק כללים מפירוש רש"י עצמו.

הרבי הוסיף ואמר:

בהכרח לומר כן, כי מכיוון שרש"י כתב את פירושו בסגנון כזה שיהיה מובן, הרי בוודאי שילב בפירושו את ה"מפתחות" הנדרשים כדי שיוכלו למצוא את הדרך וללמוד את פירושו כפי רצונו וכוונתו...

הבקיאות מסייעת להבנה

למרות ה'כללי' שרש"י כתב את פירושו לבן חמש – ציין הרבי – מכל־מקום, על־ידי ידיעה בכל חלקי התורה, מקבלים הבנה טובה יותר בפירוש רש"י ומיתוסף תענוג בזה (שבת־קודש פרשת שלח תשל"א – שיחות־קודש, עמ' 297; והשווה מעין זה בנוגע למקורו של רש"י – 'תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ה, כרך א, עמ' 52).

הוראות למעשה ל'בן חמש למקרא'

דברים מופלאים אמר הרבי בשיחתו משבת־קודש פרשת ויחי תשכ"ז (שיחות־קודש תשכ"ז, כרך א, עמ' 252) אודות מטרת פירוש רש"י: (א) רש"י מחנך את הילד 'בן חמש למקרא' כיצד עליו להתנהג ומראה לו באמצעות פירושו לתורה איך כל מילה בתורה מדוייקת (דבר המצביע על קדושת התורה), לא רק על־פי רמז, דרוש וסוד,

אלא גם בפשט, איך הכול מדוייק, וחלק הפשט שייך לעולם המעשה. בכך כוונתו להורות עד כמה מדוייק וחשוב כל פרט בעולם המעשה, כי הכול אלוקות וממילא ידע איך צריך להוריד כל דבר לעולם המעשה.

(ב) בפירוש רש"י אין מילה מיותרת ולא חסרה – ומכאן על הילד ללמוד שעליו להימנע מדיבור מיותר, שאין בו צורך. ולמרות שהוא ילד קטן ולדיבוריו אין (תוקף לפי הלכה, וממילא אין להם) כל־כך משמעות, עליו לדייק בדיבורו.

מותאם לאורח חייו של הילד

ההתאמה של רש"י בפירושו לילד היא בהדגשה עד כדי כך, שלמרות שמספר ציונים נאמרו בסדר מסויים, מכל־מקום כאשר כותב זאת רש"י, משנה רש"י ומתאים את סדר הדברים לפי אורח חייו של הילד ('תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ג, כרך ד, עמ' 1780).

רש"י סומך על המלמד

"רש"י בפירושו מתחשב בידיעת המציאות אצל בן חמש שנים, וכן ברמת ידיעותיו בלשון. כלל זה חל גם אם מדובר בידע של הלכה שטרם נלמדה על־ידי ה'בן חמש', אך הוא רואה את יישומה בבית הוריו וכך רוכש את הידע ההלכתי הכרוך בכך" – (פרק ג, כלל 2). לכלל זה יש להוסיף פרטים רבים – אך לפני כן גם כללי משנה:

(א) רש"י מתייחס לפרשיות בתורה, גם כאלה שהילד עדיין לא למד אותן. למשל, כאשר הפרשיות מופיעות בתפילה (כדוגמת פרשיות הקרבנות שבספר ויקרא) – התוועדות' תשמ"ג, עמ' 491, הערה 38.

(ב) יש דברים שרש"י סומך על המלמד שיבארם ל'בן חמש' (לצורך הבנת דבריו של רש"י), כגון עניינים בטבע הבריאה, דברים המובאים בגמרא, ודברי ימי ישראל – 'תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ז, כרך ב, עמודים 264, 374. 'תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ח, כרך ב, עמ' 223. שבת־קודש פרשת מקץ תשמ"א, עמ' 660-659. 'תורת־

על טיבו של ה'בן חמש למקרא'

מיהו אותו 'בן חמש למקרא' ומהי רמת ידיעותיו?

"לבן חמש יש שכל ישר – יש"ר, אותיות רש"י", אמר הרבי בהתוועדות שבת־קודש פרשת בהעלותך תשכ"ו (עמ' 475).

"לבן חמש יש זיכרון טוב ומונח בלימוד" – התבטא הרבי בשנת תשמ"ב ('תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ב, כרך ב, עמ' 630). "גם אם ה'בן חמש' לא זוכר, עדיין יכול הוא לעיין בפנים ולהיזכר" ('תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ג, כרך ג, עמ' 1263).

כאשר כותב רש"י פירוש בלשון של "כלל" (בכל התורה), בוודאי שה'בן חמש' צריך לזכור זאת במשך לימוד כל התורה – 'תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"מ, כרך ב, עמ' 373. ובהזדמנות נוספת ('תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ז, כרך ד, עמ' 271-270): "הילד נזכר בייחוד, כאשר העניין הוא פלא וחדושו!".

"דרכו של הילד היא שלמרות האמונה וטבע התמימות שבו, מתעניין, שואל וחוקר על כל דבר, מה זה? למה זה? וכיוצא־בזה" – תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ג, כרך ג, עמ' 1466.

דברים שהילד כבר יודע

להלן לקט ידיעות מוקדמות של ה'בן חמש למקרא' שרש"י מסתמך עליהם בכאור לפרש את פסוקי התורה:

א. ידע מהבית, מהלך החיים בעולם:

'תורת־מנחם – התוועדות' תשמ"ז, כרך א, עמ' 481.

("הבן חמש למקרא יכול לראות בעצמו באיזה אור משתמשים בספינה ובאנייה שהולכות בנהר או בים, ואינו צריך לחפש רחוק, שהרי רואה באיזה אור משתמשים בביתו לאחר שקיעת החמה... כשאור הלבנה אינו מאיר בתוך הבית, ועל־אחת־